

การประเมินสถานการณ์ ปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการ

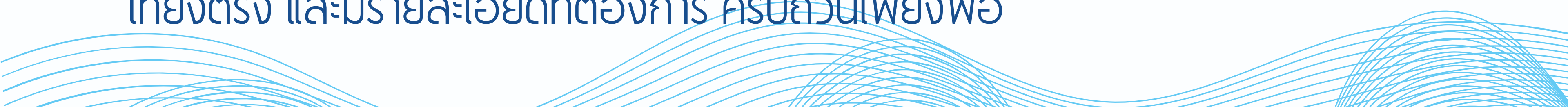

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์

หลักการทางวิทยาการระบาดนิยมนำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์ปัญหาสุขภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากวิทยาการระบาดเป็นกระบวนการหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถระบุได้ว่า เกิดปัญหาสุขภาพอะไรบ้างกับผู้ที่ปฏิบัติงานที่ทำงานภายในสถานประกอบการ เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานกลุ่มใด หรือปัจจัยอะไรที่เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาสุขภาพนั้น

การประเมินสถานการณ์ปัญหาสุขภาพจะตรงความเป็นจริงหรือใกล้เคียงความจริงมากที่สุดหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์

ลักษณะข้อมูลที่มีคุณค่าในการประเมินสถานการณ์สุขภาพมีดังต่อไปนี้

- 1. มีความถูกต้อง (Accuracy)** ข้อมูลที่ถูกต้อง หมายถึง ข้อมูลที่แสดงถึงเหตุผล มีความชัดเจน และตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานด้วย
  - 2. ทันเวลา (Timeliness)** จัดหาข้อมูลได้ทันเวลากับการใช้ปฏิบัติงาน ได้รับก่อนการตัดสินใจ สามารถช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้
  - 3. มีความเกี่ยวข้อง (Relevance)** ข้อมูลต้องมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงาน และเหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้ใช้โดยตรงด้วย
  - 4. มีคุณภาพ (Quality)** คุณภาพของข้อมูลวัดได้จากความสมบูรณ์ ชัดเจน ความเที่ยงตรง และมีรายละเอียดที่ต่อการ ครบถ้วนเพียงพอ
-

สำหรับข้อมูลที่จะใช้เพื่อนำมาประเมินสถานการณ์ปัญหาสุขภาพภายใน
สถานประกอบการอาจแบ่งอย่างง่าย ๆ ได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการและสภาพแวดล้อม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งคุกคามที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงาน

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการและสภาพแวดล้อม

สถานประกอบการเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของการดำเนินงานกิจการ ซึ่งอาจเป็นการผลิต การค้า หรือให้บริการ อุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมทั้งอุตสาหกรรมภายในครอบครัว

สถานประกอบการที่เป็นอุตสาหกรรมดังกล่าวมักจะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพต่อผู้ปฏิบัติงานด้วย เนื่องจากกระบวนการผลิตทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีกิจกรรมเสี่ยงได้รับสิ่งคุกคามที่มีอันตรายต่อสุขภาพได้ และสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอาจจะเป็นสาเหตุหรือปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน

ข้อมูลสำคัญในส่วนของการประกอบกิจการและสิ่งแวดล้อม

1.1 มลพิษทางน้ำ น้ำเสียเป็นปัญหาที่พบได้บ่อยมาก เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการดำเนินงานของสถานประกอบการ ซึ่งน้ำเสียเหล่านี้จะมีความสกปรก มีการปนเปื้อนของสารอินทรีย์

ประเภทของสถานประกอบการที่มักก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสีย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ สิ่งทอ เป็นต้น หากไม่มีระบบการควบคุมและบำบัดน้ำก่อนปล่อยทิ้งสู่สิ่งแวดล้อม ย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานและประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง

1.2 มลพิษทางอากาศ โรงงานอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการที่มีกิจการในการผลิตเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษประเภทไม่เคลื่อนที่ มลพิษเกิดจากการเผาเชื้อเพลิงเพื่อการผลิตสินค้า กรณีการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์หรือกำจัดควันอย่างไม่ถูกต้องจะทำให้เกิดก๊าซและฝุ่นละอองปนเปื้อนในอากาศ และอาจเกิดจากระบบการผลิตโดยตรง

1.3 มลพิษจากสารอันตราย กระบวนการผลิตที่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายเป็นวัตถุดิบจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกายทางปาก การสูดดม หรือสารพิษซึมเข้าสู่ผิวหนัง

1.4 มลพิษทางเสียง เกิดขึ้นเมื่อเสียงจากแหล่งกำเนิดในโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบการทำให้เกิดการรบกวน เป็นเหตุรำคาญ หรือทำให้เป็นอันตราย ต่อระบบประสาท เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานต้องสัมผัสกับเสียงดังตลอดเวลา ทำงาน หรือผู้ที่อยู่อาศัยใกล้เคียงได้ยินเสียงดังตลอดเวลาที่เครื่องจักรทำงาน

1.5 ภาวะของเสียอันตราย ปัญหาภาวะของเสียอันตรายเกิดจากการจัดการ และการกำจัดภาวะของเสียอันตรายที่ไม่ถูกวิธี อุตสาหกรรมที่มีการใช้สารเคมีใน กระบวนการผลิตจะปล่อยภาวะของเสียอันตรายออกมา

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งคุกคามที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2.1 สิ่งคุกคามทางกายภาพ (PHYSICAL HEALTH HAZARDS) ได้แก่ อุณหภูมิ เสียง แสงสว่าง ความสั่นสะเทือน รังสี อันตรายจากสิ่งคุกคามทางกายภาพ เช่น ความร้อน ทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย มือเท้าเปื่อยถ้าต้องทำงานสัมผัสกับความเย็นเป็นเวลานาน เสียงดังทำให้เกิดโรคประสาทหูเสื่อม แสงสว่างไม่เพียงพอทำให้ปวดศีรษะ สายตาไม่ดี เป็นต้น

2.2 สิ่งคุกคามทางเคมี (CHEMICAL HEALTH HAZARDS) ได้แก่ สารเคมีที่อยู่ในรูปของฝุ่น ตัวทำลาย โลหะ เป็นต้น อันตรายจากสารเคมีส่วนใหญ่ มักเกิดจากสถานประกอบการใช้สารเคมีเป็นวัตถุดิบ หรือสารเคมีอาจเป็นผลิตภัณฑ์ หรือพลพลอยได้จากกระบวนการผลิตก็ได้

2.3 สิ่งคุกคามทางชีวภาพ (BIOLOGICAL HEALTH HAZARDS)

ได้แก่ แบคทีเรีย ไวรัส เชื้อรา และพยาธิ อันตรายจากเชื้อโรคที่ได้รับขณะทำงาน หรือจากการปนเปื้อนของเชื้อโรคในสภาพแวดล้อมของสถานประกอบการ ทำให้เกิดโรคติดต่อได้หลากหลายชนิด

2.4 สิ่งคุกคามทางการยศาสตร์ (ERGONOMIC HEALTH

HAZARDS) ได้แก่ เก้าอี้ เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ในการทำงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงานได้อย่างไม่ถนัด ไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย ทำให้เกิดความผิดปกติของระบบกล้ามเนื้อ เอ็น และกระดูก หรือเกิดอุบัติเหตุขณะปฏิบัติงานได้ง่าย

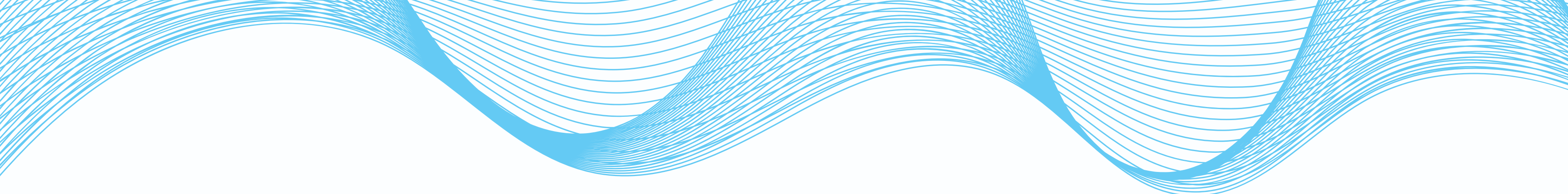
3. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงาน

3.1 เพศ ผู้ปฏิบัติงานชายและผู้ปฏิบัติงานหญิงอาจป่วยด้วยโรคจากการทำงานที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะงานที่ทำนั้นแตกต่างกันระหว่างเพศ ส่วนใหญ่ผู้ชายทำงานหนัก ใช้แรงงานมากกว่าผู้หญิง จึงทำให้เกิดการบาดเจ็บขณะทำงาน

3.2 อายุ ผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุมากมีแนวโน้มที่จะเจ็บป่วยได้ง่ายกว่าคนอายุน้อยกว่า เนื่องจากความแข็งแรงของสภาพร่างกายลดลง โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนที่มีพฤติกรรมสุขภาพไม่เหมาะสม

3.3 ตำแหน่งหน้าที่และลักษณะงาน ตำแหน่งเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน จึงต้องทราบว่า มีผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสสิ่งคุกคามในขณะปฏิบัติงาน ลักษณะงาน จำนวนผู้ปฏิบัติงานที่เป็นผู้มีความเสี่ยง

3.4 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการได้รับสิ่งคุกคามหรืออันตราย ต้องประเมินผู้ปฏิบัติงานว่า มีการใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลขณะปฏิบัติงานหรือไม่ การใช้อุปกรณ์ที่มีขนาดพอเหมาะ ถูกต้องและถูกวิธีจึงจะสามารถลดการได้รับสัมผัสสิ่งคุกคาม หรือป้องกันการได้รับสัมผัสสิ่งคุกคามได้

3.5 ประวัติการทำงานในอดีต ควรบันทึกประวัติการทำงานในอดีตของผู้ปฏิบัติ
งานแต่ละคน แล้วนำมาจัดกลุ่ม จำแนกเป็นผู้มีความเสี่ยงหรือไม่เสี่ยงต่อการสัมผัส
สิ่งคุกคาม

3.6 ข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ เช่น สถาน
สภาพสมรส รายได้ ระดับการศึกษา โรคประจำตัว ความตระหนักต่อความปลอดภัย
ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ข้อมูลด้านวิทยาการระบาดและการศึกษาวิจัย

1. ข้อมูลจากการเฝ้าระวังทางวิทยาการระบาด การเฝ้าระวังทางวิทยาการระบาดด้าน
อาชีวอนามัย จำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่

1.1 การเฝ้าระวังสิ่งคุกคาม หมายถึง การเฝ้าระวังการเกิด การกระจายและ
แนวโน้มของปริมาณ หรือระดับของสิ่งคุกคามในสิ่งแวดล้อม สิ่งคุกคาม
ทางเคมี สิ่งคุกคามทางกายภาพ สิ่งคุกคามทางชีวภาพ สิ่งคุกคามเหล่านี้มี
ผลต่อการบาดเจ็บ และการเกิดโรคจากการทำงาน ข้อมูลการเฝ้าระวังสิ่ง
แวดล้อมภายในสถานประกอบการอาจได้มาจากผลการตรวจวัดปริมาณของ
สิ่งคุกคามในสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการ ณ บริเวณที่ปฏิบัติงาน

1.2 การเฝ้าระวังการได้รับสัมผัส หมายถึง การเฝ้าระวังปริมาณของสิ่งคุกคามในตัวผู้ปฏิบัติงาน หรือปริมาณของสิ่งคุกคามที่เปลี่ยนแปลงรูปไปแล้วเมื่อเข้าสู่ร่างกายของผู้ปฏิบัติงาน การเฝ้าระวังการรับสัมผัสเป็นการเฝ้าระวังในระดับบุคคล เพื่อประเมินขนาดหรือปริมาณสารพิษที่อวัยวะเป้าหมาย เป็นลักษณะการประเมินการได้รับสัมผัสภายใน

1.3 การเฝ้าระวังผล หรือ การเฝ้าระวังสุขภาพ หมายถึง การเฝ้าระวังการป่วย ตาย บาดเจ็บ และพิการของผู้ปฏิบัติงานด้วยโรคอันมีสาเหตุมาจากการได้รับสัมผัสปัจจัยหรือสิ่งคุกคามในสถานประกอบการ การเฝ้าระวังสุขภาพ หรือผลลัพธ์จากการได้รับสิ่งคุกคามในสิ่งแวดล้อมขณะปฏิบัติงานจะพบสุขภาพที่ผิดปกติของผู้ปฏิบัติงานได้ เมื่อผู้ปฏิบัติงานได้รับสิ่งคุกคามจากการทำงานในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว และเริ่มมีอาการ

2. ข้อมูลจากการสอบสวนทางวิทยาการระบาด

การสอบสวนเป็นกิจกรรมที่ควบคุมกับการเฝ้าระวังจะดำเนินการเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดปัญหาสุขภาพขึ้น หรือเมื่อสถานประกอบการนั้นไม่มีการเฝ้าระวังความปลอดภัยและสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน

ผลจากการสอบสวนทางวิทยาการระบาดในสถานประกอบการประเภทเดียวกันและมีลักษณะของสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน น่าจะเป็นข้อเตือนใจให้มีความระมัดระวังในสาเหตุของการเกิดปัญหาสุขภาพแก่ผู้ปฏิบัติงานได้

ในการประเมินสถานการณ์ปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการควรต้องค้นหาข้อมูลการสอบสวนทางวิทยาการระบาดในอดีต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ป้องกันและควบคุมอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติงานได้

3. ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิ่งคุกคามในสถานประกอบการ ปริมาณสิ่งคุกคาม ขนาดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละประเภทของสถานประกอบการเป็นเรื่องที่เหมาะสมต่อการศึกษาวิจัยมากและเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้เพื่อการวางแผนป้องกัน แก้ไข ปัญหาสุขภาพ การศึกษาวิจัยมีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการ

การกำหนดทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพนั้น จะเกิดขึ้นภายหลังการวิเคราะห์สภาพปัญหา หรือสถานการณ์ของปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการได้อย่างชัดเจน

ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการคือ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสุขภาพที่ต้องแก้ไข ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว คุ่มค่า และเหมาะสม หลักการในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหามีดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์ที่จะใช้สำหรับการจัดลำดับความสำคัญ รวม 5 เกณฑ์ ประกอบด้วย

1.1 ขนาดของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับผลกระทบ

1.2 ความร้ายแรงและเร่งด่วนของปัญหา

1.3 ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.4 การยอมรับร่วมกันของเจ้าของสถานประกอบการ และผู้ปฏิบัติงาน

1.5 ความเป็นไปได้ในการแก้ไข

2. กำหนดน้ำหนักคะแนนของเกณฑ์

กรณีที่ให้ความสำคัญของเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ไม่เท่ากัน ให้เรียงลำดับจากเกณฑ์ที่สำคัญมากไปถึงสำคัญน้อย เป็นคะแนน 5 ระดับ ได้แก่

สำคัญมากที่สุด = 5

สำคัญมาก = 4

สำคัญปานกลาง = 3

สำคัญน้อย = 2

สำคัญน้อยมาก = 1

3. กำหนดน้ำหนักคะแนนของปัญหาสุขภาพที่ได้จากการประเมินสถานการณ์ โดยจัดลำดับคะแนนเป็น

มากที่สุด	=	5
มาก	=	4
ปานกลาง	=	3
น้อย	=	2
น้อยมาก	=	1

ตัวอย่าง โรงงานผลิตน้ำมันพืชยอดเยี่ยมทำการประเมินสถานการณ์ปัญหาสุขภาพในสถานประกอบการ โดยการเดินสำรวจสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ปฏิบัติงาน การศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานทุกแผนกด้วยแบบสอบถามและเจาะกลุ่มบุคคลเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการประเมินพบว่า มีสิ่งคุกคามหลายอย่างที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เสียงดัง น้ำเสีย อากาศร้อนในพื้นที่บรรจุ พื้นบันไดลื่น ฟุนส์ การเกิดไฟไหม้และการระเบิด และการบรรจุหีบห่อด้วยมือ

เกณฑ์ คะแนน	กลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่ ได้รับผลกระทบ	ความร้ายแรงและ เร่งด่วนของปัญหา	ความเสียหายใน อนาคต	การยอมรับร่วมกัน	ความเป็นไปได้ใน การแก้ไข	รวม					
ปัญหา											

การกำจัดและลดปริมาณสิ่งคุกคามในสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการ

- 1) ใช้วัตถุดิบที่ไม่มีพิษ หรือมีพิษน้อยที่สุด
- 2) เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน
- 3) กำจัด/บำบัดของเสียจากกระบวนการผลิตอย่างถูกต้อง
- 4) แยกงานที่อาจเป็นอันตรายออกมาอยู่ในที่จำเพาะ
- 5) จัดระบบระบายอากาศให้ดี
- 6) ติดตั้งเครื่องดูดอากาศในบริเวณที่มีฝุ่น ละออง ไอระเหย
- 7) ใช้ความชื้นช่วยลดปริมาณฝุ่น
- 8) ดูแลความสะอาด เรียบร้อยพื้นห้อง เครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์

จำกัดและลดปริมาณการได้รับสัมผัสสิ่งคุกคามเข้าสู่ร่างกาย

- 1) หมุนเวียนตำแหน่งที่เสี่ยงอันตราย
- 2) จัดให้มีอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลที่มีคุณภาพ
- 3) ให้สุขศึกษาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงาน
- 4) จัดอบรมผู้ปฏิบัติงานเรื่องวิธีการทำงานอย่างปลอดภัย
- 5) มีระบบตรวจสอบการป้องกันอันตรายส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงาน
- 6) มีการตรวจวัดปริมาณการได้รับสัมผัสสิ่งคุกคามระดับบุคคล

Q & A

